

EVOLUCIÓ DE LA VIDA HISTÒRICA DE L'ESCOLA DE CALLDETENES: PEDAGOGIA, ESPAIS I MESTRES

TREBALL DE FINAL DE GRAU DE MESTRE D'EDUCACIÓ
INFANTIL

Cristina VILLEGAS i MASANES

Tutora: Eulàlia Colleldemont

4rt curs

Grau en Mestre d'Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya

Maig 2019

Agraïments

Aquest treball ha estat possible gràcies al suport de totes les persones que han estat al meu costat durant la realització d'aquest estudi. Vull agrair i dedicar aquest projecte a la meua "iaia", la Dolors Pons, per transmetre'm des de ben petita la passió per la història i explicar-me "batalletes" que m'han motivat a acabar escrivint aquest treball.

A la meua mare, la Dolors, i a la meua germana, l'Anna, per recolzar-me i donar-me suport quan ho he necessitat. Per estar sempre al meu costat, sobretot les últimes setmanes i simplement, estar amb mi. Per tots els detalls, que no dic, però són molt importants.

A en Jordi Pons, per la gran memòria que té el plaer de tenir. Per a explicar-me tantes històries i ensenyar-me coses que desconeixia.

Amb en Sergi Velasco, per fer-me veure la llum al principi del treball. Per ajudar-me a entrar a l'ajuntament i proporcionar-me diferents contactes. Per dedicar-me hores de feina per el meu treball i la seva preocupació en diferents moments.

A en Jordi Freixa, de l'ajuntament del poble per facilitar-me la feina amb els documents de l'arxiu, per la seva rapidesa i simpatia.

A l'Elisabet Trulls, directora de l'escola, per apropar-me a ella i per animar-me a escriure la història del nostre centre i per valorar la importància de tot el treball.

A en Ferran Barcons, perquè sense coneixem em va ajudar de manera desinteressada. Per a ordenar-me i deixar-me totes les revistes.

A en Lucio, per explicar-me sense cap impediment la seva vida i la seva implicació al poble, tot i les seves dificultats. Les llàgrimes als ulls em van emocionar. També al Centre de Serveis de Calldetenes, per a obrir-me les portes fàcilment.

Sense restar importància, a l'Eulàlia, tutora d'aquest treball, per a totes les hores que m'ha dedicat, per a tots els consells que m'ha donat i per a ensenyar-me aspectes de la història que desconeixia. També per a tots els ànims que m'ha donat, molt importants per a mi, per animar-me a tenir ganes de treballar després de cada tutoria.

Finalment, al meu grup d'amics (Judit, Arnau, Marti, Oscar...) per a tot el suport, a animar-me i motivar-me, sobretot a la recta final. Per aguantar alegries, tristeses i per estar sempre al meu costat, sigui de la manera que sigui. A la Judit, per la gran quantitat d'hores que ha estat amb mi.

Resum

El dret a l'educació és un dels drets humans essencials i per tan, l'escolarització dels infants ha de garantir una educació en plenes condicions. Un ensenyament de qualitat ajuda a millorar el benestar de les persones que en poden gaudir i per tant, dins la societat ajuda a evolucionar econòmicament i socialment. Durant tota l'escolarització s'hauria d'oferir una educació de qualitat, encara que no sempre és així. A Calldetenes no és fins a finals del segle XX que s'ha pogut gaudir d'una escola amb condicions i, tot i així, actualment, l'escola pateix diverses manques d'espai.

El treball s'ha basat en investigar la història de l'escolarització al poble de Calldetenes i aprofundir en les escoles que hi ha hagut: l'escola de nens, la de les nenes i l'escola mixta. L'objectiu principal ha set poder escriure una cronologia des de finals del segle XIX fins a l'any 2010. La cronologia s'ha basat en tres apartats importants dins l'educació: espais, mestres i la pedagogia. S'ha pogut veure que els espais han set característics dins la història ja que les males condicions dels locals van fer que hi hagués molts canvis en l'espai. Es reproduueix el mateix pel que fa als mestres.

Per a portar a terme el treball s'han utilitzat diferents fonts: documents legals de l'arxiu municipal, revistes, mapes, plànols i entrevistes. També s'han utilitzat llibres que han ajudat a complementar i a afegir informació a la història de l'escolarització.

Escriure la història de l'escolarització del municipi ajuda a entendre el que s'ha viscut al poble, com s'ha construït l'escola, donar valor al que s'ha aconseguit i lluitat i destacar la importància de l'educació dins el poble.

Paraules clau: Escola, Calldetenes, història, mestre/a, espais.

Abstract

The education is one of the most important rights at the moment. The school attendance provides to the child the best conditions at the school. The assignment explains the history of the different schools in the town of Calldetenes. At this town, the school attendance in right conditions take a long time to enough. Since 1870 until the decade of 1980, the schools in Calldetenes were in a bad conditions with different points: spaces, teachers and the pedagogy.

The principal objective is do a chronology. It explains the different schools since the end of the 19th century until 2010. It explains the school of boys, girl's school and the mixed school. It represents in different colours that differentiates visually.

For carry out the work and the chronology I use different sources: legal documents of the local government, the magazine of the town, books, maps and different interviews. All these sources help me to write the chronology. The history of the school in Calldetenes were write in one book, but all the information that I found is more than what is written.

Do this final work help us to understand the difficulties that the town pass to have a right school in a good conditions, to give value at the history and the school, and to highlight the importance of education.

Key words: School, Calldetenes, history, teachers, student.

Índex

1.Introducció	6
1.1 Calldetenes	8
1.2 Situació	8
1.3 Economia	9
1.4 Urbanisme	9
1.5 Demografia	12
1.6 Festes i fires	14
1.7 Entitats	15
2.Methodologia	17
2.1 Fonts documentals	18
2.2 Revistes	20
2.3 Mapes i plànols	21
2.4 Entrevistes	23
3.Cronologia de l'escolarització de Calldetenes	26
3.1 Un recorregut per la cronologia	28
3.1.1 Els inicis	28
3.2 L'escola del 1870 al 1923	28
3.2.1 L'escola de nens	28
3.2.2 L'escola de nenes	30
3.3 Les escoles nacionals (1923 – 1979)	31
3.3.1 L'escola de nens	31
3.3.2 L'escola de nenes	34
3.4 L'escola mixta	36
3.5 Sant Marc	42
4. Conclusions	45
5. Bibliografia	48

1. Introducció

La investigació que es troba a continuació forma part del Treball de Final de Grau del títol en Mestre/a d'Educació Infantil de la Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya, i té com a objectiu principal explicar amb detall la història de l'escolarització a de Calldetenes. L'escolarització a Calldetenes ha passat per molts canvis i transformacions fins a aconseguir l'escola actual i es pretén explicar aquests canvis i les conseqüències que hi ha hagut al llarg dels diferents anys.

Calldetenes és un poble situat dins la comarca d'Osona i ubicat al costat de Vic. Encara que no sóc resident del poble, la meva proximitat amb ell sempre m'hi ha fet sentir, formar-ne part i sentir-me una habitant més. En concret, el carrer on visc és l'últim de Vic de la zona sud del municipi. El carrer del costat és de Calldetenes. És per això que la seva proximitat sempre m'ha portat a fer vida al poble, comprar a les botigues locals, gaudir-ne dels seus serveis i formar-ne part de la comunitat educativa fins que va ser possible. L'escolarització la vaig fer a l'escola bressol l'Esquitx, del poble, posteriorment l'etapa d'infantil i primària a l'escola Sant Marc i l'ESO a l'Institut les Margues de Calldetenes. Aquest és un dels principals motius pels quals em sento del poble. Vaig passar la meva infància i adolescència al poble i part dels amics són d'aquí. Això m'ha creat vincles importants a l'hora de sentir-me del poble.

Com ja he dit, fer l'escolarització al poble ha marcat gran part de la meua vida. Passar gairebé 17 anys a les escoles del poble m'ha ajudat a créixer i formar la persona que sóc ara. Tinc grans i molt bons records de l'escola Sant Marc, dels diferents mestres que vaig tenir i les diferents persones que, amb més o menys proximitat, s'han convertit en els meus amics. Cal dir que gràcies a les experiències que tinc d'aquesta escola, el que vaig aprendre i els referents que vaig tenir, he escollit ser mestra per tot el que he après i m'han ensenyat. Les ganes d'aprendre, d'ensenyar, d'educar i sobretot, les ganes de transmetre la passió per l'educació. En guardo un gran record de l'escola, sobretot, perquè, com ja he dit, han format part del passat, del present com a estudiant del grau i en un futur, com a futura mestra. Aquest és un dels principals motius pel qual vaig decidir enfocar el Treball Final de Grau cap a l'escola de Calldetenes.

Un altre motiu pel qual vaig decidir enfocar el treball cap a la història de l'escola és que des de sempre m'ha agradat la història, conèixer històries del passat, vivències, conèixer tot el que ha passat i ha ajudat a formar qui som, on som, d'on venim i entendre el que s'ha construït fins ara.

Personalment, desconeixia per complet la història del poble, havia sentit anècdotes d'ella, dels avis i dels pares, però mai havia aprofundit en el tema. Aquest any he tingut la oportunitat de realitzar el Treball Final de Grau i he aprofitat per a construir l'escolarització des dels inicis fins l'actualitat.

Abans de començar a construir la història es van marcar diversos objectius. De forma general es va parlar de realitzar l'evolució de l'educació de l'escola de Calldetenes, des de la seva creació fins l'actualitat parlant d'espais, mestres i la pedagogia. A mesura que es va començar a fer recerca de la història es va observar que desconeixia gran part de l'evolució de l'escolarització i hi havia més aspectes dels que en un moment coneixia. Per una banda, al principi es parla d'escola i es va conèixer que durant una època en trobem dues: la de nens i la de nenes. Per altra banda, es va treballar amb el llibre¹ del poble, on es poden trobar diferents aspectes relacionats amb Calldetenes, des dels inicis fins a principis del segle XXI, i entre altres, s'explica la història de l'escola. Després de llegir la història que s'explicava vaig voler comprovar si podia explicar més informació de la que estava escrita fins al moment.

Per a poder escriure la història es va fer una recerca de documents, utilitzant diferents fonts, tant primàries com secundàries. Posteriorment s'ha pogut realitzar una cronologia on es detalla l'evolució de l'escolarització del poble.

En aquest treball es pot plasmar l'evolució de l'escolarització de Calldetenes des del 1870 fins als anys 2000, aproximadament. Durant el treball s'hi poden trobar diferents apartats que ajudaran a entendre com s'ha construït la història. En primer lloc hi ha un apartat on es parla del poble, la informació que m'ha ajudat a entendre aspectes de l'escola. A continuació es parla de la metodologia que s'ha utilitzat al llarg del treball. El següent punt és la cronologia on es pot observar l'eix cronològic i la història de manera detallada. Finalment s'hi poden trobar les conclusions.

¹ Vilamala, J. (2002) *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu*. Calldetenes: El Mèdol.

1.1 Calldetenes

Calldetenes és el nom oficial del municipi des de que el 1962 va substituir al de Sant Martí de Riudeperes. Cal dir que durant dos anys (1937-1939) ja es va passar a dir "Calldetenes". Tot i que el canvi de nom és recent, el seu origen ve de molt enllà ja que la vila rural o gran propietat de Tenes consta des del 941 i el topònim de *Call de Tenes* és documentat ja el 1346. Conèixer els canvis de nom que hi ha hagut al llarg dels temps ha set una característica important dins el treball ja que s'ha tingut en compte els diferents noms segons l'any en què s'estava treballant. Es pot veure que a diferents documents oficials apareix el nom de St. Martí de Riudeperes, tal i com es pot veure, per exemple, al document de l'annex 1.1.1.1 i després ja fa referència a Calldetenes, de la mateixa manera es pot apreciar a l'annex 1.1.26 (Imatge_6499)

1.2 Situació

Calldetenes és un municipi de la comarca d'Osona al centre de la plana de Vic, ciutat que té just al costat, per l'oest. Limita al nord amb les terres de Folgueroles, al sud oest amb Santa Eugènia de Berga i al sud est amb el terme de Sant Julià de Vilatorça. Té un total de 6 km². Es tracta d'un dels municipis més petits de la plana de Vic. La dimensió del poble té rellevància dins l'educació ja que l'escola fins a finals dels anys 80 era petita i les places per a poder-hi anar eren reduïdes. La proximitat amb els pobles del voltant també és de gran importància ja que, fins no fa masses anys, part dels infants de Santa Eugènia i Vic formaven part del terme municipal. Es pot veure com a les votacions per a la nova escola de l'any 1988, citades al la pàgina 40, es van tenir en compte infants tan de Vic com de Sta. Eugènia. Una part de Santa Eugènia de Berga va integrar-se al terme de Calldetenes el 1995. Per altra banda, quan la situació escolar al poble no era bona molts dels infants van anar a Vic, també per la proximitat d'aquesta. Un dels principals problemes que té el poble és definir els límits del municipi amb els pobles veïns: Santa Eugènia de Berga, Vic, Folgueroles, Sant Julià de Vilatorça i Vic. Actualment hi ha controvèrsies amb Sant Julià de Vilatorça per la Font de'n Titus. Alguns dels infants del poble i el president de l'APA l'any 88 provenien d'aquesta i deien que "se senten de Calldetenes" tal i com citen a l'entrevista realitzada per la revista *l'Espiga*. Tot i això, part del creixement urbà del poble s'ha produït dins el terme de Vic.

El terme municipal del poble es troba a una altitud mitjana d'uns 500m amb el punt més elevat al conegut turó de Sant Marc (579m). L'ermita, que rep el mateix nom que el turó, també es coneguda dins el poble ja que l'escola passa a dir-se Sant Marc l'any 1989. Tots els infants del poble coneixen l'ermita ja que part de les excursions de l'escola es fan allà i el poble també hi organitza diferents activitats.

Calldetenes comprèn, a més del poble, l'agrupament de Sant Martí de Riudeperes. Sant Martí de Riudeperes és un poble del municipi de Calldetenes. El terme comprèn l'església, que rep el mateix nom. Actualment, però, pertany a Sant Julià de Vilatorrada. També s'hi troben un important nombre de cases de pagès que s'escampen per tot el territori. Això té un gran pes dins l'economia del poble, com es pot veure a continuació.

1.3 L'economia del poble

L'economia del poble ha anat variant al llarg dels anys. Als inicis, l'agricultura tenia un pes molt important i la indústria només era una activitat complementària. En l'actualitat amb una economia més diversificada. Tot i això, l'agricultura ha tingut un pes important. Hi predomina la ramaderia també. Tenen gran importància els conreus de blat, ordi i farratge i es destaca la cria de bestiar porcí, boví i conills. Aquestes activitats són característiques, també, a la comarca d'Osona. Al llarg dels anys s'ha pogut veure que això també ha tingut un pes important dins l'educació ja que molts dels infants que anaven a escola provenien de cases de pagès. Aquests infants havien de treballar per ajudar a casa i al mateix temps estudiar i això es traduïa en que durant alguns anys hi trobem faltes de regularitat i manca d'interès per assistir a l'escola.

Pel que fa a activitats industrials, aquestes eren sobretot dedicades al sector agroalimentari com l'elaboració d'embotits. La xarxa de comerços locals també té una part important dins la xarxa econòmica del poble. Un dels comerços, Simeó Parareda, que regenta una bodega, va cedir un dels locals per a poder fer-hi l'escola de nens, explicada a partir de la pàgina 28.

1.4 Urbanisme

Tradicionalment, el poble es situava al voltant de la plaça Vella i l'església parroquial del poble datada del segle XVIII. L'escola, com es pot veure a la pàgina 30, estava ubicada Casal Parroquial i posteriorment a la plaça Vella, la plaça de l'església, on abans també hi havia l'ajuntament.

Durant la dècada del 1980 i la del 1990 el poble va patir diferents remodelacions gràcies a la millora de l'economia, el creixement de la població i la venda de molts terrenys amb propietats. Una de les remodelacions va ser la de l'avinguda Pau Casals, carretera que travessa el poble d'est a oest. La remodelació d'aquesta va motivar al poble a créixer cap a l'altra banda on es van construir edificis nous de diferents serveis com el consultori municipal, un nou edifici de l'ajuntament, el casal d'avis. Això va ajudar al fet de que apareguessin un seguit de carrers de nova construcció amb la urbanització adequada: pavimentació, enllumenat, clavegueram, etc. A aquest any també es va acabar de construir la nova escola, també en aquesta banda del poble.

Actualment al poble encara hi ha zones no urbanes on s'hi van construir torres i cases de nova construcció. Una de les zones és la polèmica Font de'n Titus. La polèmica es remonta als anys 90 en què la Generalitat va fer una ordenança dels límits de cada municipi. Calldetenes havia de cedir a Sant Julià la zona de la Font de'n Titus i rebria una part del municipi de Santa Eugènia l'any 1995, com s'ha explicat anteriorment. Calldetenes, però, no ho va cedir. En aquell temps el terreny eren camps i res estava urbanitzat, però posteriorment es va decidir iniciar la urbanització. Actualment encara hi ha confrontació sobre a qui pertany la urbanització.

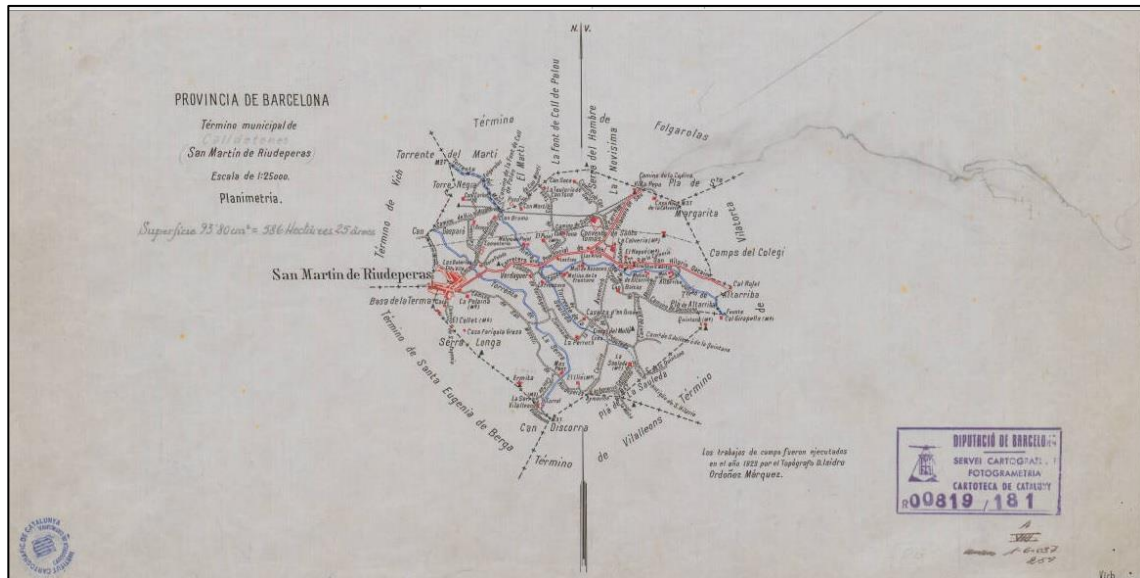
L'escola actualment té una reforma pendent ja que a la construïda actualment no hi cap tot l'alumnat i s'hi ha hagut d'instal·lar dos barracons provisionals. Es preveu que a una de les zones urbanes no construïdes del costat de la zona esportiva s'hi construeixi la nova llar d'infants i l'escola pugui expandir-se cap a la seva zona que actualment ocupa la llar d'infants. A les següents fotografies es pot veure fins a on ocupa l'escola bressol. Amb una línia vermella s'aprecia el límit de la llar d'infants amb l'escola. El que queda a l'esquerre de la línia és l'escola bressol.

A la fotografia de la dreta es pot veure que actualment a l'escola hi ha barracons.

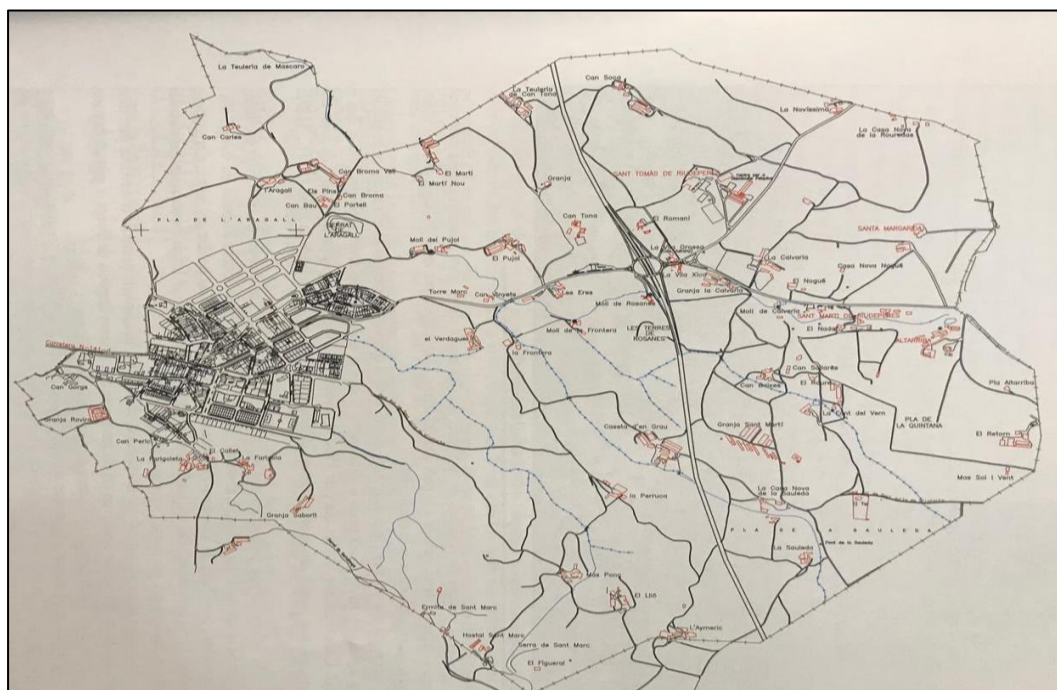

Font pròpia.

Als mapes que es troben a continuació es pot veure el creixement del poble, en quan a superfície. El primer mapa és datat l'any 1914, en el que s'aprecien les cases de pagès així com les connexions amb els pobles del voltant. El segon és del 2002 i s'aprecia tot el terme municipal del poble i finalment l'últim mapa es actual.

Font extreta de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (1914).

Font extreta de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (2002).

Font extreta de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (2019).

Com ja es veu en el mapes, Calldetenes té una bona xarxa de carreteres que travessen i envolten el municipi. La carretera N-141d (al mapa de dalt es pot apreciar de color groc) travessa el poble d'oest a est i uneix Vic amb Vilanova de Sau i fins al pantà. Aquesta carretera també connecta amb l'Eix Transversal (C-25) on el passa de nord a sud. D'aquesta carretera en surten connexions cap als pobles veïns: Sant Julià de Vilatorrada i les Guilleries i Folgueroles. Antigament, la xarxa de carreteres que comunicaven Calldetenes amb la resta dels municipis no era massa bones, com a la resta de la comarca. La xarxa principal del poble era la carretera de Vic a Sant Hilari Sacalm (carrer Gran). Al voltant d'aquesta s'hi van aplegar la gran majoria de botigues als baixos dels edificis. D'aquí ve la tradició botiguera del poble, que segueix actualment. Com es pot observar en la cronologia de la pàgina 27, iferents locals d'aquest carrer Gran van passar a ser locals per l'escola durant diferents anys.

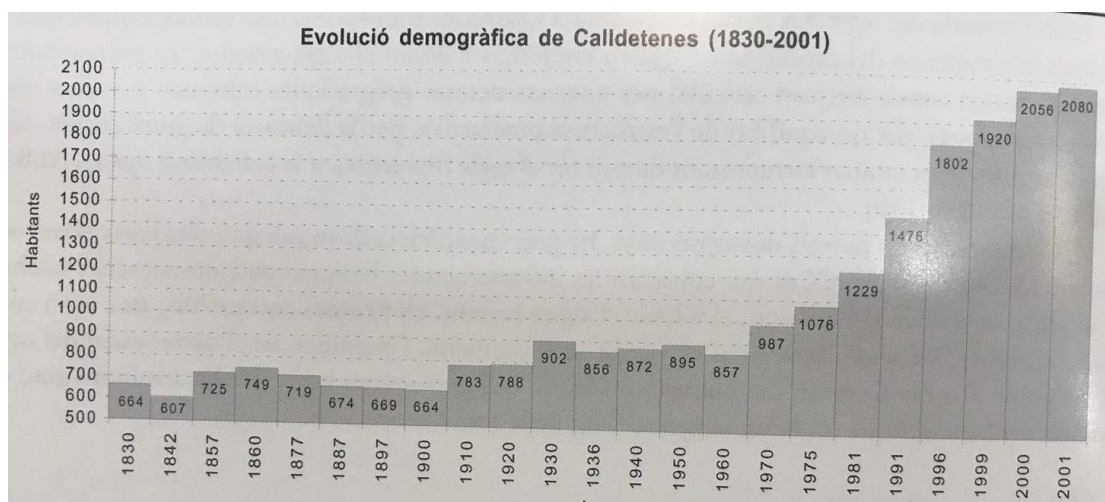
1.5 Demografia

Pel que fa a la població del poble, les primeres dades del poble les trobem al segle XV amb 27 famílies en total. Es considerava que era un petit barri que pertanyia a Sant Julià de Vilatorrada. Els segles XIX i XX van ser del creixement consolidació del poble. Al llarg del segle XVIII la població va patir un fort desenvolupament encara que als anys posteriors en va anar perdent. Es coneix que a l'any 1848 existien 138 famílies. A l'any 1900 hi havia els mateixos habitants que setanta anys enrere. A partir d'aquest moment, però, el poble va començar a patir un creixement notable.

Les dades ens expliquen que a l'any 1900 al poble hi havia un total de 664 habitants mentre que a l'actualitat n'hi ha 2497 aproximadament. Tal i com ja he comentat anteriorment, a partir de l'any 1900 i fins al 1920 l'augment va ser favorable. A l'escola, al 1915, hi trobem un total de 62 infants. Fins a la dècada de 1920 el poble no tenia local propi per a l'ajuntament i fins a la dècada de 1930 no es van començar a modernitzar les infraestructures. L'escola també en va patir les conseqüències, manca de local i constants canvis per les males condicions.

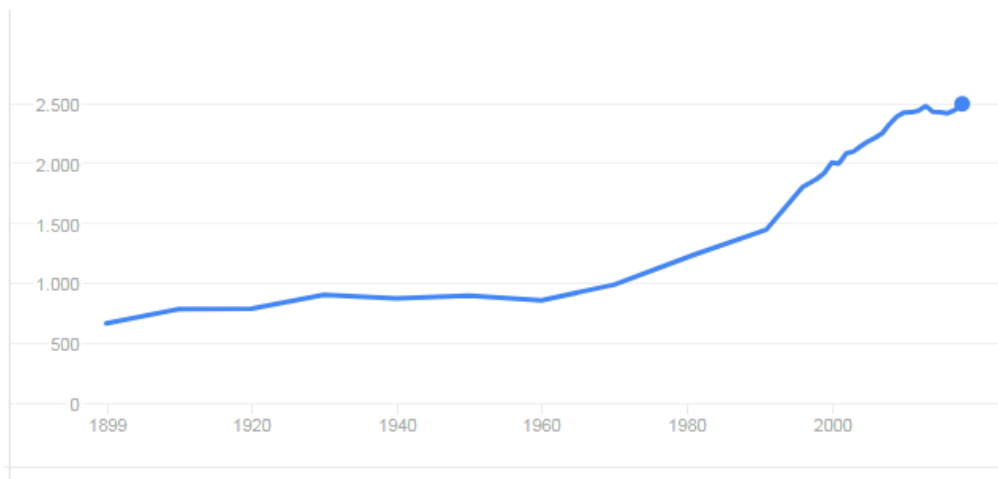
Els anys següents va patir una davallada a causa de les condicions històriques del país: la guerra civil i la posterior dictadura. Entre els anys 1940 i 1960 hi va haver períodes de creixement encara que no massa notables. L'escola es mantenia constant en aquesta època, al entre 50 i 60 infants, la meitat nens i la meitat nenes, aproximadament. A partir del 1960 Calldetenes ha patit un creixement ascendent de la població: 1.472 habitants el 1991 fins als 2497 de l'actualitat passant per els 2.183 el 2005. En només vint-i-sis anys (1975 – 2001) es va duplicar la població gràcies a l'arribada de persones que provenien fora el municipi, majoritàriament dels pobles d'Osona. Es calcula que eren gairebé el 40% de la població. Aquest augment de la població es va veure afectat dins l'escola també on els diferents locals es van anar quedant petits i es va haver de construir la nova escola amb condicions per a poder suplir les necessitats que el poble demanava.

La gràfica que es mostra a continuació mostra l'evolució demogràfica del poble entre el 1830 i el 2001.

Gràfica extreta del llibre *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu* de Jordi Vilamala. (2002:148)

La següent gràfica mostra la línia del creixement a Calldetenes des de l'any 1900 fins l'actualitat. Es pot observar com des de finals del 90 el creixement ha sigut exponencial respecte la resta dels anys.

Gràfica extreta de l'Institut Nacional d'Estadística d'Espanya.

1.6 Festes i fires

La principal festa del poble és la festa major que es celebra el dia 24 de setembre, en honor a la verge de la Mare de Déu de la Mercè, patrona del poble. Cada any també es celebren l'aplec a l'ermita de Sant Marc, coincidint amb la Pasqua. Es celebra la tradicional cantada de Caramelles on els infants del poble en són els protagonistes. Les festes del barri de darrere els horts, la última setmana de juliol, també s'organitzen pensant amb els infants ja que al llarg d'una setmana s'organitzen diferents activitats per a ells i s'acaba amb la tradicional xocolatada.

També es celebren festes pròpies de la cultura catalana com el passant dels Tres Tombs, que s'ha recuperat recentment, i la fira de la Mercè, una fira d'entitats, nascuda el 2013. Per exemple, per a la fira de la Mercè, es va dissenyar una mascota. Més de 250 infants de tota l'escola van dibuixar la seva proposta i posteriorment es va fer una votació popular per a escollir-la. Els dibuixos es van presentar als diferents establiments del poble.

Fotografies extretes de l'Ajuntament de Calldetenes. A l'esquerre la presentació de la mascota, a dalt a la dreta, els dibuixos als aparadors, en concret, a l'aparador de la carnisseria Saborit.

1.7 Entitats

Calldetenes compta amb diverses entitats i comissions que contribueixen al poble i col·laboren, també, amb l'escola.

- **Entitats culturals i de difusió**

- ❖ Espardenya Teatre

- Implica infants i joves del poble com a futurs actors i actrius. Fa uns anys es va crear el grup infantil de l'Espardenya anomenat *El Trencaclosques*. Actualment, presenten diferents obres al llarg de l'any.

- ❖ *L'espiga* (la revista del poble)

- Col·labora amb l'escola des de la seva creació: entrevistes, notícies, etc. Des de l'any 90 l'escola té una secció dins la revista en què s'expliquen diferents activitats que s'han realitzat. Els infants en són participants i són ells que expliquen el que han fet o han après.

- ❖ El concurs literari

- Ajuda a fomentar la literatura entre els infants del poble oferint diferents premis en cada categoria.

- ❖ El grup de caramelles

- Com ja he dit anteriorment, els infants són els protagonistes durant la Setmana Santa. El grup compta amb diferents nens i nenes entre els 2/3 anys fins als 12 aproximadament.

- **Entitats cíviques**

- ❖ L'Associació de Sant Tomàs

- Es tracta d'un establiment en l'àmbit de serveis socials destinat a l'atenció de persones amb discapacitat intel·lectual en edat laboral de la comarca d'Osona. Treballa amb infants i joves del poble. El monestir de Sant Tomàs era conegut per ser una de les escoles amb més prestigi.

- ❖ L'Associació de Mares i Pares d'Alumnes

- És de gran importància per a l'escola a finals dels anys 80. Es pot veure a la pàgina 37. Actualment col·labora dins l'escola oferint diferents activitats per als infants.

- **Entitats juvenils**

- ❖ Grup d'Esplai Equinocci

- Tal i com defineix el poble es tracta d'una entitat de lleure, creada fa 23 anys, que organitza setmanalment activitats de lleure, excursions i campaments. Aquesta entitat juvenil és molt activa i aglutina més d'una seixantena d'infants i més de vint monitors de lleure.

- ❖ JAC (Joves Alternatius de Calldetenes)

- Associació de joves de Calldetenes sense ànim de lucre. Organitzen diferents activitats per tenir el poble actiu.

- **Entitats esportives**

- ❖ Futbol Club Calldetenes

- Club fundat el 1962. Gran part dels jugadors i jugadores que el conformen són del poble. Hi participen infants des dels 5 anys.

- ❖ Club d'Escacs

- Club creat per als amants dels escacs per tal de poder gaudir d'aquest esport. Actualment queden per a fer diverses partides i participar a diferents competicions que s'organitzen. A l'entitat hi participen infants, joves i adults.

- ❖ CEC (Club Excursionista de Calldetenes)

- Organitza la Marxa de Regularitat que té lloc un cop l'any i és una caminada destinada als joves del poble, des dels 7 anys fins als 16 aproximadament.

- **Entitats de lleure**

- ❖ Els pessebristes

- Organitza la Mostra de Pessebres del poble en què també hi participen alguns infants aportant les seves creacions, encara que actualment, de manera escassa.

Les entitats del poble vetllen per a la integració dels infants i fer-los partícips del poble, fent-los gaudir de la gran quantitat d'activitats que es proposen i així, entre tots, ajudar a fer créixer el municipi. També es vol apropar als infants a les entitats arrelades al municipi i així mantenir-ne la seva continuïtat, sense perdre'n la seva essència.

2. Metodologia

La història de l'escolarització de Calldetenes s'han escrit gràcies a la utilització de diferents fonts d'informació que han facilitat poder esbrinar i posar veu a la història de l'escola. S'han utilitzat documents legals, mapes del poble, llibres i revistes i entrevistes. A continuació s'expliquen amb més detall cadascuna d'elles.

El treball consisteix en una ordenació cronològica per a portar a terme l'evolució de l'escola com a institució del poble de Calldetenes. S'ha portat a terme una recopilació de totes les fonts utilitzades que han ajudat a construir la història de l'escolarització del poble. Per a poder portar a terme la cronologia s'han analitzat diferents fonts:

- Fonts documentals (documents legals, revistes, llibres)

Les fonts documentals que s'han utilitzat són fonts primàries. Són aquelles que ens donen informació nova o original, és a dir, de primera mà. Les que s'han utilitzat per a realitzar el treball són els documents legals extrets de l'arxiu municipal en què s'hi ha trobat memòries escolars, escrits de les pròpies escoles i documents de l'ajuntament relacionats amb les escoles, sobretot de l'escola mixta dels últims anys. També s'han analitzat revistes i llibres.

Les fonts primàries m'han aportat informació, per com s'ha dit anteriorment, poder tenir aquesta de primera mà, sense manipulacions i poder analitzar les vivències de l'època.

- Fonts visuals (mapes, fotografies, dibuixos)

Les fonts visuals són fonts secundàries que no proporcionen informació final o acabada, sinó que remetent a fonts primàries. Les diferents fonts visuals han ajudat a ordenar la informació original. Els mapes han servit per a poder ordenar les diferents escoles i tenir informació de la ubicació d'aquestes. Les fotografies han ajudat a saber la quantitat d'infants que hi havia en diferents anys i la mestra que hi havia. Els dibuixos només s'han utilitzat telemàticament en el moment d'observar la mascota de la fira de la Mercè de Calldetenes.

- Fonts orals (entrevistes a exalumnes i implicats en l'escolarització)

Tal i com ens diu l'Arxiu Nacional de Catalunya², una font oral és aquella font històrica que arriba al destinatari de forma auditiva, mitjançant l'escolta de la veu d'algú que va ser protagonista o testimoni d'algun fet històric. Les fonts orals les he realitzat a persones implicades en l'escolarització al llarg de la història. M'han ajudat a complementar informació present als llibres. Les entrevistes m'han ajudat a obtenir informació que no he pogut trobar als documents legals, abstenent-me entre els anys 1921 i 1979. També m'ha aparegut alguna confrontació entre el que m'han explicat a les entrevistes i el que apareix al llibre. Per exemple, el llibre explica que hi havia dos patis, separats per una paret i que no es veïessin nens i nenes. Jordi Pons va explicar que hi havia un sol pati i que sortien en hores diferents per tal de no trobar-se. Tot i això, la informació que em van aportar les entrevistes va ser de gran ajuda per a complementar la història.

2.1 Fonts documentals

Documents legals

El divendres dia 7 de desembre de 2018 es va anar a l'ajuntament de Calldetenes, en concret a l'arxiu municipal per a buscar tots els documents legals relacionats amb la història del poble de Calldetenes. Els documents que hi apareixen van des de l'any 1884 fins l'any 2003. Cal dir, però, que no hi apareixen documents específics de tots els anys ja que des del 1921 fins al 1979 hi apareix un buit. No es van trobar documents d'aquestes dates, es creu per a la relació històrica del país en aquell moment: la dictadura de Primo de Rivera, la Segona Restauració Borbònica, la Guerra Civil Espanyola i la posterior Dictadura Franquista.

Calldetenes, per altra banda, també patia problemes d'endeutament per part de l'Ajuntament i molts dels pagaments eren il·legals, per això es creu que no existeixen.

Als documents d'entre els anys 1884 i 1921 hi he pogut trobar aspectes escolars concrets: memòries escolars de diferents anys en què s'expliquen les condicions de l'escola en aquell moment, correspondència entre els i les mestres de l'època i la *Sección de Fomento*, pagaments, deutes, aspectes dels locals i dels materials, canvis escolars i qüestions de les necessitats escolars de cada època.

² Arxiu Nacional de Catalunya. (n.d.). *Les fonts de la història: les fonts primàries i les fonts secundàries*. Consultat 6 maig 2019, des de http://dipdig.cultura.gencat.cat/anc/ancaula/Fonts_1/Suport1.pdf

Més concretament, el que s'ha pogut trobar amb més abundància són queixes per part dels mestres cap a l'Ajuntament i al ministeri. Les queixes van des de la falta de pagament cap als mestres, la insalubritat dels locals, la marxa continuada de mestres, on es trobaven ubicats els locals i quines activitats feien dins l'escola. Es pot veure als documents de l'annex.

A partir de l'any 1984 la documentació escolar que s'ha trobat és sobre la construcció de la nova escola, els problemes i la recollida de firmes al voltant d'aquests, els canvis del sistema educatiu, la creació de l'Associació de Pares, les obres de reforma de l'escola i altres aspectes educatius com el calendari de preinscripcions, per exemple.

Els documents no poden sortir de l'Ajuntament i per tant, no me'ls vaig poder emportar així que els vaig haver de fotografiar tots per a poder-los analitzar amb més detall posteriorment. Aquests es poden consultar a l'annex 1.

Calldetenes té la sort de poder comptar amb un llibre que explica la història del poble, des dels seus orígens fins al 2002, any de publicació d'aquest. El llibre és *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu* de Jordi Vilamala Salvans.

El llibre, com ja he dit abans, aprofundeix en aspectes concrets del poble com són: el paisatge, la població al llarg de la història: des de la societat medieval fins a principis del segle XXI, la consolidació i la modernització econòmica dels segles XIX i XX, l'educació i la sanitat, les entitats i les festes i finalment el patrimoni històric-artístic.

Gràcies a aquest llibre he pogut entendre més profundament el poble, conèixer aspectes de la història que desconeixia i, el més important, tenir una primera visió de l'escola des dels inicis fins a la construcció de l'edifici actual. Encara que no aprofundeix massa, amb 4 pàgines fa un resum d'aquesta que t'ajuda a tenir una primera idea. El llibre m'ha servit per a extreure informació dels mestres que no he pogut trobar en documents legals. El llibre també m'ha ajudat a construir el context de tot el poble i entendre la situació d'aquest que molts cops afectava a la situació de l'escola.

Per altra banda, un dels altres llibres de consulta que he fet servir és *Calldetenes, imatges en el temps : primera part 1911-1960* de Candi Brosed i Baulenas sota la coordinació de Miquel Erra i Gallach. En aquest llibre s'hi poden trobar diferents fotografies d'entre els anys citats en què surten fotografies sobre panoràmiques del poble, activitats del món rural, festes tradicionals i activitats populars, celebracions religioses, fotos escolars i esports.

A l'apartat de l'escola hi apareixen 21 fotografies de grups escolars de l'època i algunes de les activitats que es realitzaven. Gràcies a això s'ha pogut relacionar els i les mestres que hi havia amb l'any i el grup escolar corresponent.

2.2 Revistes

En l'apartat de revistes, la que he consultat amb més deteniment és la revista local del poble *L'espiga*. Tal i com ens diu l'Ajuntament de Calldetenes l'espiga és, des del 1976, el periòdic d'informació local que recull els fets rellevants del poble. Surt 5 cops l'any, St. Josep, St. Jordi, St. Joan, Festa Major i Nadal.

Porta més de 180 números publicats, a part d'algunes edicions extres amb motiu d'algun esdeveniment important. L'escola hi és present en gran part d'ells, des del 1990, com es cita a la pàgina 42, en què hi participa de manera regular. Hi ha uns anys en què hi deixa de participar, però actualment, a cada número hi és present. Abans que l'escola tingués el seu propi apartat des de la revista ja es publicaven notícies relacionades amb aquesta: reformes, canvis del sistema educatiu, obres, professorat, entre d'altres.

Té la vocació de servei al poble, com a transmissor de les inquietuds i opinions de les entitats i de la gent en general. Sovint també col·labora directament amb les entitats en l'organització d'esdeveniments.

La revista es va fer servir com a mitjà de consulta des de dues vessants diferents: la primera per a consultar notícies relacionades amb l'escola, quina importància se li ha donat a l'escola des dels inicis fins a l'actualitat i entrevistes amb els alcaldes del poble quan es parlava de temes d'educació. Per altra banda, la segona vessant és enfocada a com l'escola participa dins la revista, des de quin any ho fa i de quina manera. En alguns números són els propis alumnes que redacten aquest apartat de la revista explicant el que han après i d'altres en què són les pròpies mestres les que ho fan.

Poder gaudir de tots aquests documents m'ha servit per a poder veure de primera mà la situació de l'escola, analitzar els canvis que hi ha hagut, observar la manera com explicaven el que passava, entendre les diferents situacions viscudes i aprofundir més en detalls que no sortien als llibres.

2.3 Mapes i plànols

Un mapa, segons l'Institut d'Estudis Catalans, és la representacions sobre una superfície plana de la superfície de la Terra o d'una part d'ella segons una escala donada. Un plànol és la representació sobre un pla de la disposició d'una ciutat, d'un edifici, d'un parc, etc. Per a poder observar els canvis que hi ha hagut al poble i entendre millor els canvis de local, carrers i ubicar millor els trasllats de l'escola, s'han utilitzat mapes i plànols.

Durant el treball s'ha utilitzat el mapa de Calldetenes per a tenir una ubicació del poble dins la comarca. A continuació es pot observar de quina manera s'ha utilitzat el plànol de Calldetenes. Els diferents números indiquen la situació de les diferents escoles al llarg dels anys. El mapa es pot veure a la següent pàgina. Utilitzar el plànol de Calldetenes i ubicar-hi les escoles m'ha servit per a poder veure la ubicació de totes les escoles al poble, els canvis de local que hi ha hagut i veure on s'han ubicat gran part de les escoles. També m'ha ajudat a observar quina de les escoles ha patit més canvis, en aquest cas, la dels nens, fins a sis canvis de local, front els quatre de l'escola de nenes.

La gamma cromàtica utilitzada per al mapa és la següent: color verd per a l'escola de nenes, color vermell per a l'escola de nens i blau per a la mixta. Es va intentar utilitzar la mateixa gamma cromàtica que a la cronologia, que es pot veure a la pàgina 27. Per a l'escola de nens es va utilitzar el mateix color, el vermell, per a l'escola de nenes el lila i la mixta el taronja. El programa amb què es va realitzar el plànol no permetia els colors lila i taronja i es va modificar per el verd i el blau.

Poder tenir de manera ordenada la ubicació de les escoles, separades per gammes cromàtiques i dins el mapa del poble ajuda a tenir una primera visió de la seva ubicació i poder veure en un pla general les escoles al llarg del temps. El mapa que es pot veure a continuació és l'únic mapa d'ubicació de les escoles que s'ha fet fins al moment.

2.4 Entrevistes

L'entrevista és una tècnica qualitativa d'investigació social que tal i com diu l'Enciclopèdia Catalana, de manera clara i senzilla, una entrevista és una reunió concertada entre persones que han de parlar d'alguna cosa. Per tan, es podria dir que l'entrevista és el procés de comunicació que es realitza entre dos o més persones amb una intencionalitat concreta. L'entrevistador obté informació de l'entrevistat de forma directa.

Valles (2000), ens parla del cicle que es produeix entre l'entrevistador i l'entrevistat. Es tracta d'un cicle que té lloc en el procés de comunicació que s'inicia amb la intervenció de l'entrevistador. Aquest indica la informació que necessita i l'entrevistat respon amb la informació que li sembla rellevant. El cicle continua quan l'entrevistador qualifica la informació, si li és útil o no, i valora si seguir amb les preguntes que s'havia preparat, o no, i si decideix per una altra pregunta per a continuar amb l'entrevista.

L'entrevista té diferents característiques:

- Tècnica de recollida d'informació que requereix de temps. Les fases són: aplicació, anàlisi i edició, si és necessària.
- Genera una relació interpersonal asimètrica ja que és l'entrevistador que té el control dels torns de paraula i si és necessari, canviar de tema.
- Aporta gran quantitat d'informació, per la qual requereix un treball posterior de processament i anàlisi.

Consta de diferents parts:

- Introducció: l'entrevistador es presenta i presenta els motius de l'entrevista.
- Cos: l'entrevista agafa forma, s'abarca el tema interessat.
- Cloenda: Hi ha diferents maneres d'acabar una entrevista; es pot acabar amb un breu resum del que s'ha parlat o simplement agraint al convidat l'entrevista. Algunes entrevistes acaben, però, amb la resposta a una pregunta formulada per tal d'arribar a alguna conclusió.

Durant les entrevistes que es van realitzar es va tenir en compte les diferents parts d'aquesta vetllant perquè l'entrevista seguis un fil conductor lògic. La introducció es va portar a terme presentat el treball, el cos en què els entrevistats explicaven els seus records i si era necessari es feia alguna pregunta i finalment la cloenda on es va agrair l'ajuda, la paciència i el temps dedicat.

Hi ha moltes maneres de classificar les entrevistes segons la seva tipologia.

- Oberta o tancada: es defineix segons el grau en què els entrevistadors formulen preguntes segons la resposta dels entrevistats.
- Formal o informal: es defineix segons la preparació, més estructurada o menys. També segons el vincle que existeix entre l'entrevistador i l'entrevistat. L'entrevista informal pot ser més espontània.
- Directiva o no directiva: en l'entrevista directiva el rol de l'entrevistador és actiu. De manera contrària, l'entrevista no directiva l'entrevistador és passiu, interessat i atent.
- Segons l'extensió de l'objecte d'estudi: l'entrevista pot contenir temes amplis i variats o centrar-se en un aspecte en concret.
- Segons el nº de subjectes entrevistats: hi ha un o més entrevistats.

Pel que fa a les entrevistes realitzades, es va seguir el marc teòric buscat prèviament i es va seguir la mateixa línia. Es va tractar d'una entrevista, en major part, no directiva, ja que la major part el meu rol era en segon pla. Les entrevistes van ser de caire informal, dues d'elles les vaig realitzar a casa seva i per tant, en un espai còmode i familiar per ells. Es va demanar als entrevistats que m'expliquessin què recordaven de l'escola de la seva època i a partir d'aquí es va escoltar tot el que van explicar. En alguns moments si que es van fer preguntes enfocades a l'objectiu marcat quan el tema es desviava una mica. A l'entrevista amb en Lucio es la que vaig haver de redirigir més cap als objectius que m'interessaven. També cal dir que les parts de l'entrevista es van complir amb l'ordre corresponent.

Per a realitzar les entrevistes es va anar al Centre de dia de poble a buscar la gent que em vulgues explicar i també es van fer servir contactes familiars.

El centre de serveis de Calldetenes és una entitat municipal en funcionament des de l'any 1999, que va iniciar l'activitat per iniciativa de l'ajuntament de Calldetenes amb l'objectiu de cuidar la gent gran del municipi.

Les entrevistes que es van realitzar són les següents:

- Dolors Pons Guix. Forma part de la meua família, és la meua àvia materna. Va néixer l' 11 de gener del 1934 a Calldetenes. Va viure l'escolarització al poble. Té tres filles (1958, 1961 i 1971). Cap d'elles va anar a l'escola del poble degut als problemes existents i van haver d'anar a l'escola a Vic.

- Jordi Pons Guix. Va néixer el 23 d'abril del 1935. És el germà de la Dolors Pons Guix. Va anar a l'escola al poble. Té tres fills que sí van anar a l'escola de Calldetenes. Des de sempre ha viscut a la masia dels seus pares, que es troba a les afores del poble.
- Lucio. Va venir al poble als anys 40. Tot i que no va anar a l'escola, recorda els problemes que hi va haver amb les escoles i els va patir de primera mà per a poder escolaritzar les seves filles.

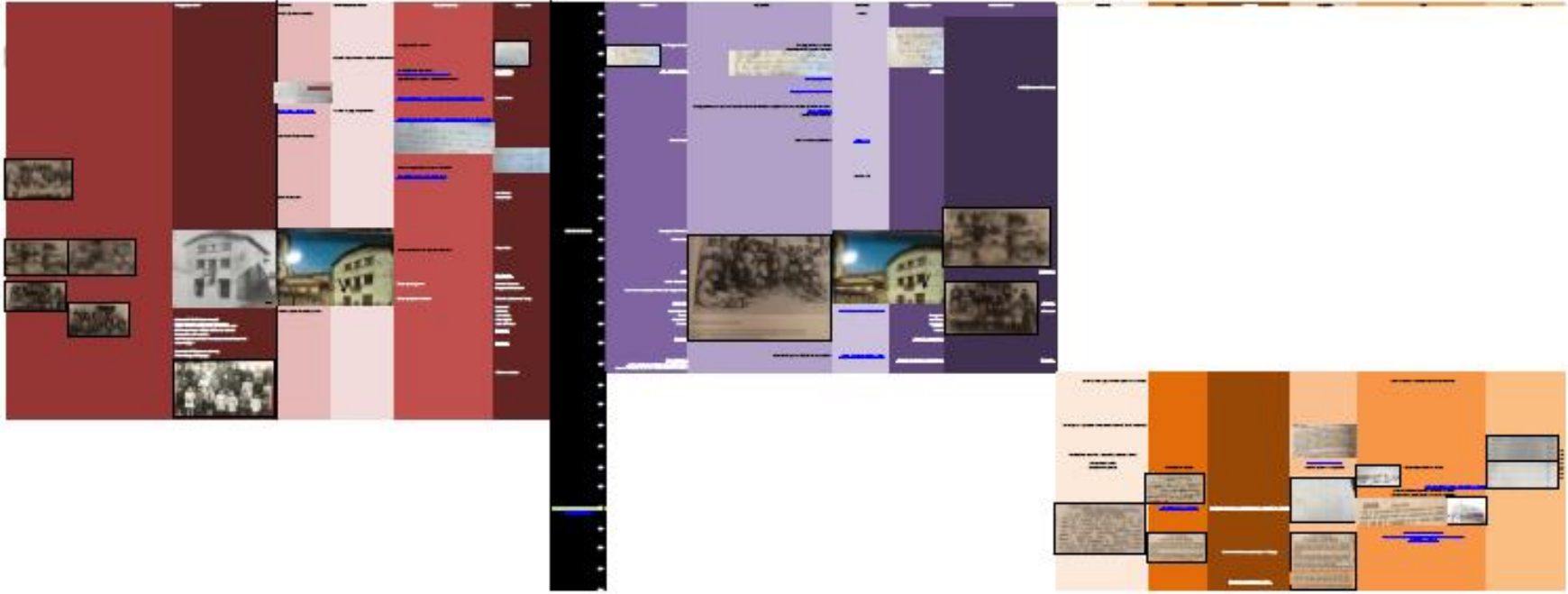
3. Cronologia de l'escolarització a Calldetenes

L'educació, així com la sanitat, són dos aspectes fonamentals per a definir el nivell de vida d'un poble o ciutat. Un ensenyament de qualitat ajuda a millorar el benestar de les persones que en poden gaudir i per tant, ajuda a la societat a evolucionar econòmicament i socialment. Educar significa, segons l'Institut d'Estudis Catalans, ajudar (algú) a desenvolupar les seves facultats físiques, morals i intel·lectuals. Es tracta de transmetre coneixements, comportaments, actituds, valors o formes de cultura ja que implica una forma de conscienciar a nivell cultural i conductual. Batalloso Navas (2006) planteja l'educació com un concepte de responsabilitat social.

Paulo Freire, educador brasiler, destaca posar en pràctica una educació que transformi l'estructura de la societat. A Calldetenes aquest tipus d'educació no ha set possible fins a finals del segle XX en què no s'ha pogut gaudir com es veu a continuació, amb la cronologia visual, d'unes bones infraestructures en educació, una escola amb les condicions adequades i poder oferir una educació de qualitat per als residents del poble.

La cronologia, que es pot veure a continuació, recull l'escolarització de Calldetenes des del 1870 fins al 2010. En una visió general es poden apreciar tres colors: els tons vermellorsos amb el contingut de l'escola de nens, tons liles pel que fa a l'escola de nenes i colors taronges per a l'escola mixta. Tan l'escola de nens com l'escola de nenes hi és present des del 1870 fins al 1958 on apareixerà el canvi de local que fomentarà la creació de l'escola mixta. La cronologia està dividida amb diferents apartats que es repeteixen per igual a les diferents escoles. Hi trobem: mestres, què passava (on s'explica a trets generals el que passava en aquell moment), qui formava part de l'escola, local (ubicació), assignatures i finalment la quantitat d'infants.

La construcció de la cronologia s'ha portat a terme amb tota la informació que s'ha cercat, utilitzant les diferents fonts i anar afegint informació a mesura que s'anava avançant en la recerca. La cronologia, que es pot veure detallada i ampliada a l'annex 4 és de gran valor ja que actualment no n'existeix cap de similar pel que fa a la història de l'escolarització de Calldetenes.

3.1 Un recorregut per la cronologia

3.1.1 Els inicis

Es coneix que l'educació al poble de Calldetenes es remunta fins al segle XVIII. L'escola pròpiament no estava ubicada dins el nucli urbà del poble, sinó que l'escolarització tenia lloc a Sant Martí de Riudeperes, impartides per l'església.

Posteriorment, gràcies al creixement del nucli urbà del municipi l'escola es va traslladar a la zona urbanitzada, al centre del poble. La primera referència que es té de l'escola és de l'any 1870 i es trobava al Call. Es coneix que les germanes tenien una escola de nenes ubicada al carrer Gran, 22.

L'escola laica del poble apareix l'any 1870. Se sap que el poble patia greus problemes d'endeutament i per a que l'escola funcionés es va crear la Junta Local d'Ensenyament formada per el capellà, el propi ajuntament i els majors contribuents del poble. Gràcies a la junta, l'escola era possible.

L'ensenyament no era mixt, i encara caldran molts anys perquè arribi. Tenint en compte, també, les condicions del país en aquella època.

3.2 L'escola del 1870 al 1923

3.2.1 L'escola de nens

Des de 1870, trobem l'escola de nens ubicada al Call, darrere el Cafetín. El primer mestre de l'escola va ser Joan Bosch . Com ja he dit anteriorment, l'ajuntament del poble no podia fer front a les despeses d'ensenyament i era la Junta Local d'Ensenyament la que es feia càrrec dels pagaments del mestre. Tot i això, tampoc es podia fer front als pagaments.

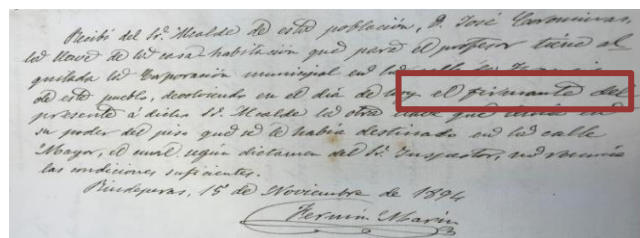
L'any 1884 hi ha un canvi i el mestre passa a ser Juan Padrus, que rep elogis per la feina ben feta al veure que els i les alumnes han passat l'examen que se'ls hi ha fet correctament. Tal i com diuen els documents "respondían con exactitud" les diferents assignatures: la part literària i les nenes "labores".

Durant aquest any, a la memòria escolar ens detalla que els infants i joves assistien a l'escola amb regularitat. De 35 a 40 infants residents al terme municipal durant el semestre. A l'empadronament hi consten un total de 30 infants: 11 de 6 anys, 6 infants de 7, 4 de 8 anys i 9 infants de 9 anys.

Fermí Marin passa a ser el mestre l'any 1885. Les condicions de l'escola en aquesta època estaven en molt males condicions i el mestre es queixava repetidament de la insalubritat del local, al Call. Dos anys més tard, canviarien de local per anar a la Sala de la casa Fitó, situada al carrer Gran, 9, encara que tampoc milloraria massa les condicions del local.

Per assistir al col·legi s'havia de pagar una quota, que molts infants no portaven al dia. Això no ajudava als deutes que tenia l'ajuntament i es traduia en la falta de pagament al mestre, en aquest cas, Fermí Marin. Aquest, enviava diverses cartes a l'ajuntament on demanava el pagament del seu sou. En concret, exigia 287 pessetes a la Junta Local.

El 1894 l'escola pateix un altre canvi de local, aquest cop, l'escola s'ubica al carrer de França. Es troba a la planta baixa del local i la casa del professor al primer pis. Les condicions de insalubritat tampoc milloren.

Document extret de l'arxiu municipal. Annex 1.11

El 22 d'octubre del 1896 Fermí Marin tanca l'escola en rebre ordres per a una epidèmia varilosa. Tot i els diferents trasllats i canvis de local les condicions seguien sent dolentes i al tombant de segle, al 1901, en Simeó Parareda cedeix un local per a poder-hi fer classes.

La falta de regularitat dels infants pel que fa a l'assistència a l'escola, la manca d'interès per assistir a l'escola i les continues queixes del local per les males condicions fan que durant els següents anys, l'escolarització segueix sent escassa.

Al 1901 es presenta un registre de 45 infants d'entre 6 i 12 anys, segons ens mostren els documents oficials, a falta de 3 o 4 segons es pot veure. Fermí Marin segueix de mestre fins que és substituït l'any 1910 que agafa el relleu Joan Dorca, que hi serà fins al 1914.

Posteriorment, el 1915, es produeixen dos canvis, encara que se'n desconeixen les causes:

- Josep Pujol serà el nou mestre fins al moment del canvi en les escoles, en què entren en funcionament les escoles nacionals.
- L'escola canvia d'ubicació i aquest cop les classes tenen lloc al casal parroquial. Cal recordar que la Junta d'Ensenyament estava formada per el capellà (l'església).

Grup escolar masculí l'any 1915. El mestre era Josep Pujol. Fotografia extreta de *Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960)*. (1995, 203).

3.2.2 L'escola de nenes

Les primeres notícies que es coneixen de l'escola de nenes daten de l'any 1878. La mestra era Ma. Àngels Rovira i l'escola es trobava al Call. Tal i com s'ha comentat anteriorment, l'educació no era la principal preocupació al poble i es tenia bastant descuidada. Si a l'escola dels nens les característiques eren les males condicions dels diferents locals, la falta d'interès per a l'escolarització i la manca de pagament als mestres, a l'escola de nenes no variava massa.

Ma. Àngels Rovira va deixar de cobrar diferents rebuts. Tot i així, seguia fent la seva feina tal i com li manaven i és l'any 1884 que rep una felicitació per la feina ben feta.

Tot i això, com ja he dit, les males condicions eren constants i la Junta d'Ensenyament no pagava la casa del mestre i el descontentament era freqüent, que no ajudava a realitzar les classes correctament. L'any 1893 es van suspendre les classes per falta de local.

Es desconeix fins a quin any Ma. Àngels Roda era la professora i no és fins al 1901 que es coneix que la mestra era Consol Roda. L'escola s'ubicava al carrer Gran, número 12, tot i que el local seguia amb males condicions.

El 1910 la Junta d'Ensenyament proposa canviar de local les escoles degut a les males condicions d'aquesta. Al poble no hi havia massa espais disponibles per a poder realitzar les classes i només l'escola de nenes es va poder traslladar. El col·legi va passar als baixos del carrer Gran, número 22.

Les escoles nacionals (1923 – 1979)

3.3.1 L'escola de nens

Amb la dictadura de Primo de Rivera al país, entren en funcionament les escoles nacionals. En aquell moment, el poble es centrava al voltant de l'església i l'edifici de l'ajuntament era gairebé al costat. Les escoles nacionals es traslladen a la plaça Vella, als baixos de l'ajuntament. Tal i com es pot observar a la fotografia, hi ha dues portes, la de l'esquerre era la dels nens i la de la dreta, la de les nenes. L'escola seguia estant separada per sexes. El pati era comú, però sortien en hores diferents: primer els nens i després les nenes, per tal de no trobar-se tal i com ens relata Jordi Pons.

Els alumnes de les escoles nacionals procedien de l'escola de nenes i la dels nens, ubicada al Casal Parroquial.

A la fotografia de l'esquerre l'edifici de l'Ajuntament l'any 1929. La de la dreta és una fotografia que conserva Jordi Pons (es desconeix l'any).

Nicasi Coll, considerat un gran pedagog, passa a ser el primer mestre de les escoles nacionals fins al 1933. Durant els anys següents els canvis de mestres eren constants i molts d'ells només hi eren un curs escolar. L'any 34 el mestre és Don Ramon, el 35 torna, per un any, Nicasi Coll i al 36 Ramon Fontanet, que marxa per la Guerra Civil Espanyola, que esclata aquest mateix any.

Tal i com ens mostren diferents fonts, l'any 34 hi havia un total de 38 infants.

Grup escolar masculí l'any 1934. El mestre era don Ramon. Fotografia extreta de *Calldenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960)*. (1995, 207).

L'any 1937 és el senyor Gregorio Branzuela el que portava les regnes de l'escolarització al poble, on hi havia un total de 66 infants, entre nois i noies; 33 nois i 33 noies.

A partir de l'any 40 passaren un seguit de mestres a l'escola de nens: Cantarell, Pedrerol, Enric Pagès, Joan Bach, José Balanzat i Màximo Lumbier. Es coneix que Cantarell era el mestre de l'escola aproximadament entre el 1947 i el 1950. Cantarell tenia 47 nens a l'escola. Màximo Lumbier, per altra banda, agafa les regnes de l'escola durant 8 anys, del 57 a l'any 65.

Jordi Pons explica que els mestres que va tenir van ser el senyor Cantarell i el senyor Enric Pagès. Pagaven per anar a l'escola cada mes. Jordi Pons ens explica que es pagava molt poc, 15 pessetes al mes.

La pedagogia de les escoles nacionals de Calldetenes després de la Guerra era clara i ferma i s'havia de complir. Tot i els constants canvis de mestres, hi havia certs aspectes que s'havien de complir. Les classes s'havien de fer amb castellà. Jordi Pons recorda que ells parlaven en català sempre que podien, a les hores d'esbarjo i en moments dins la classe en què ho podien fer. La matèria era amb castellà i els noms propis dels infants havien de ser amb castellà. Les classes tenien lloc de dilluns a dissabte, de 9a 12 i de 3 a 6. De dilluns a divendres s'ensenyava la matèria de les diferents assignatures: ortografia, aritmètica, geografia, història, dibuix i religió. Els dissabtes es feia repàs de tota la setmana. El grup es dividia amb dos: romans i cartaginesos, per a veure qui en sabia més. Els que en sabien menys havien de netejar l'escola i el mobiliari. Aquest era un dels càstigs que rebien.

La classe de religió la feia el rector del poble i preguntava als alumnes per la catequesi: els manaments, els sacraments i diferents aspectes de l'església. A banda, cada diumenge les famílies havien d'anar a missa. No era obligatori però si no si anava estava mal vist. Pons recorda que a les tardes es feia el rosari i que al final de tan recitar-lo ja se'l sabia de memòria, del dret i del revés.

Un altre aspecte a destacar era l'exaltació a la pàtria. Cada mati s'havia de penjar la bandera espanyola a la façana. Això era símbol de que havien començat les classes dins el local. Posteriorment es cantava *Cara al sol* tots drets.

A la tarda, entre dos quarts de 6 i les 6 de la tarda es recollia la bandera. Els mestres tenien la obligació de fer-ho cada dia. Pons creu que sinó l'haurien fet fora o no hauria cobrat.

Un altre dels càstigs que rebien els infants eren els càstigs físics. Quan el seu comportament era dolent, o això creia el mestre, o quan els infants no se sabien la lliçó. Pons recorda que el mestre els hi deia "para la mà i abaixa el cap" i agafava el regle i els picava.

Jordi recorda anècdotes de l'escola i els mestres que va tenir. Explica que un grup d'infants feia malifetes a l'escola perquè el professor no pogués entrar dins l'aula ni impartir les classes. Un dels mestres arribava amb bicicleta a l'escola i li posaven un fil d'electricitat a la porta perquè quan volia entrar s'enrampava.

Un altra anècdota que explica és que els alumnes es tancaven en un armari per dintre i no es podia obrir des de fora, i així no feien classe. Aquest mestre li deien el senyor "Bonastre" perquè era bona persona i no els havia castigat mai.

Els, com que era bon home, s'aprofitaven d'ell. Pons creu que el professor, tot i això, era molt savi perquè havia rebut una medalla de l'Ajuntament de Vic. Un altre dels mestres venia de Taradell i era ajudant del rector. En aquest cas, el mestre recollia en Jordi a casa i anaven junts cap a l'escola. El camí ral de Calldetenes a Taradell passa per la masia on resideix la família.

Fotografia cedida per Jordi Pons. És el sisè de la fila de dalt començant per l'esquerre.

A les fotografies es pot apreciar com tots els infants portaven pantalons curts i els mitjons alts. Era el vestuari típic de l'època. Els pantalons curts ajudaven a que no s'espatllessin i es trenquessin per els genolls per a no espatllar tants pantalons quan els infants jugaven, ja que l'economia no era favorable per anar renovant el vestuari. Segons els documents oficials la bata era obligatòria dins l'aula.

3.3.2 L'escola de les nenes

Amb l'arribada de les escoles nacionals, les mestres també van canviar, ja que les havia de posar l'Estat. La primera que trobem es Concepció Soldevila que es queda al poble durant 2 anys, on després es posarà al càrrec Dolors Mas, que estarà durant varis anys exercint de mestra.

Un cop s'inicia la guerra, la mestra passa a ser la Sofia Piedrafita fins al 38 on, per primer cop, hi ha dues mestres al poble. La mestra era Neus Feu i l'ajudava la senyoreta Valls, que era de Folgueroles.

Durant la postguerra les mestres van anar canviant, igual que passava a l'escola de nens. Hi trobem: Doña Lola, la Maria Teresa, l'Úrsula, Montserrat, Paulina, la mestra Gaspana i Rosa Muntaner.

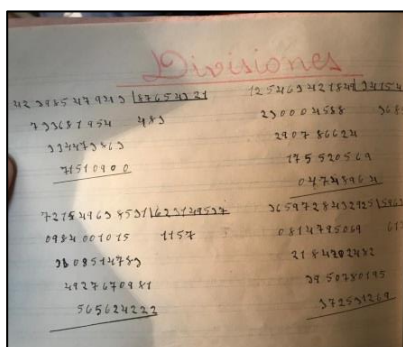
La mestra Gaspana no era gaire benvinguda al poble ja que es creia que la seva educació anava per lliure. Tampoc tenia títol de mestra i no en podia exercir. Quan la van fer fora de Calldetenes va agafar una casa al terme municipal del poble del costat, Folgueroles. Va agafar unes quantes alumnes i va fer la seva pròpia escola allà.

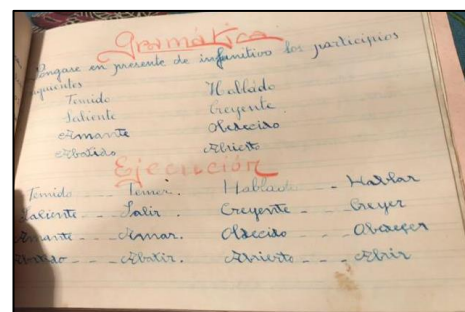
Grup escolar de nenes i nens amb la mestra Gaspana apunt d'anar d'excursió a Aiguafreda (1949). Fotografia extreta de *Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960)*. (1995, 221).

La mestra Rosa Muntaner va exercir a la meitat dels anys 50 i se sap que era l'esposa del mestre Pagès. Des del 1957 fins al 1965 és Juliana Martínez la mestra de l'escola de nenes, que també era esposa del mestre Màximo Lumbier. Durant tots aquest anys es produeixen diverses reclamacions per la situació de les escoles, la falta de recursos i es reclamen canvis al local.

Es coneix que les noies feien diferents sortides al llarg de l'any. Una de les excursions documentades és l'excursió a Aiguafreda i l'altre, una excursió parroquial a Saladeures. Les assignatures de les nenes no eren tan diferents a les dels nenes. Feien ortografia, aritmètica, geografia, història i dibuix. La Dolors ensenya diferents treballs realitzats l'any 49.

Recopil·lació de treballs realitzats per Dolors Pons.

3.4. L'escola mixta

Al 1959 hi ha un canvi de local de l'escola. A principis d'any es cedeix un solar al Serrat. (veure ubicació al mapa de la pàgina 22. El Serrat és un dels barris de Calldetenes. Es coneix que les primeres cases del poble estaven ubicades allà. Tenien la funció d'hostal i eren molt coneguts a la comarca ja que les primeres famílies es dedicaven a l'hostaleria. Tot i això, la urbanització actual que es coneix amb aquest nom és del segle XIX. Les cases eren de planta baixa i parets de tàpia. No en destacava la seva complexitat. Això ha fet que amb els anys s'hagin anat perdent aquestes cases i actualment és un carrer amb cases unifamiliars.

A l'octubre l'escola es trasllada al Serrat de Can Can Granota. Segons la memòria tècnica de l'Inventari del Patrimoni Cultural de Calldetenes, can Granota és una casa adossada que es troba al carrer Girona, número 2. Està datada del segle XVIII. La seva presència va donar nom a totes les terres del voltant, anomenat *Serrat de Can Granota*. Aquí és on es van ubicar les escoles. La seva situació l'ha fet quedar al carrer Girona s/n.

Durant els últims anys de la dictadura franquista es desconeixen quins eren els mestres, tant de nens com de nenes. La situació no millorava i no és fins el 1970 que comencen a aparèixer necessitats escolars: materials, canvis al local i falta de mestres.

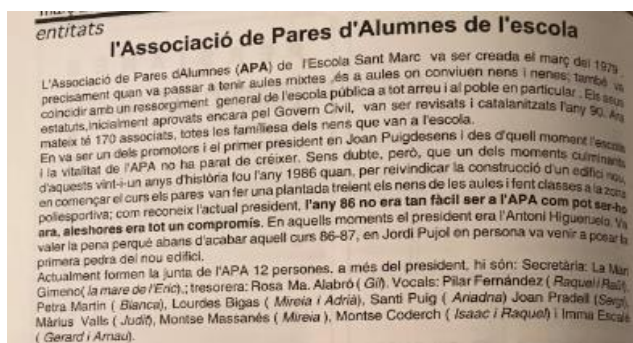
El 1979 va ser un any de canvis importants dins l'escola. Des de la construcció de l'escola al Serrat de Can Granota, l'escola no havia patit cap reforma fins al 1979 en què tenen lloc diferents millores: el pressupost que s'inverteix a l'habilitació i construcció de l'aula a l'escola és de 500.000 pessetes. Es destinen 310.000 pessetes per les obres de paleta, 95.000 en fusteria, 35.000 per a lampisteria, 40.000 en electricitat i 20.000 en pintures i acabats.

Gràcies a aquests diners es construeix una aula de pàrvuls, es va acabar una quarta aula i l'Ajuntament va pagar la meitat del sou de la professora de pàrvuls mentre no rebia el sou per part del ministeri.

Un dels canvis més importants a l'escola durant aquest any és que l'escola va passar a ser gratuïta i es va passar d'estar separada per nivells a formar un grup mixt. Aquest va ser un esdeveniment important dins el món de l'educació. Tot i això, al principi diverses mares hi van estar en contra perquè el mestre que hi havia no li tenien massa confiança.

Aquest mateix any es va crear l'Associació de Pares d'Alumnes (APA). El mestre de l'època va ser qui va proposar la idea per a poder demanar la construcció d'un nou centre per a tenir tots els alumnes junts.

L'APA va ser creada el març de 1979, quan es va passar a tenir aules mixtes dins l'escola. L'associació organitzava diferents activitats extraescolars dins l'escola i participava en altres activitats tant per al poble com en col·laboració amb l'escola, com per exemple, participar en una venda de llibres o ajudar a millorar el pati posant cistelles de bàsquet. La preocupació de l'APA durant aquests anys era ampliar l'escola perquè les aules s'havien fet petites. La creació de l'APA (Associació de Pares) és el primer pas per a un canvi profund en tota la organització escolar, les millores del local i dels materials.

Fotografia extreta de la revista *Espiga*, núm.125, març del 2000.

L'any 1981 es presenta la població dels infants del municipi per a poder veure la relació entre les places escolars disponibles i la quantitat d'infants que hi havia al poble. Hi ha un total de 287 infants nascuts entre l'any 68 i l'any 80.

L'Informe sobre l'Estat Actual de l'Escola Pública de Calldetenes, datat del desembre de l'any 1983 ens fa un anàlisi de la població escolar del moment, les instal·lacions, el creixement escolar, i un plànol del projecte de la nova escola.

Tal i com ens indica l'índex de matriculació, al curs 76-77 hi havia un total de 53 alumnes, el 77-78 un total de 55 i el curs 78-79 eren 62 alumnes. Això es degut a les males condicions que en aquells moments l'escola oferia. A partir d'aquest any, es produeix un augment significatiu del nombre d'alumnes degut a l'augment d'aules i professorat. Al curs 79-80 passa a haver-hi un total de 81 alumnes, el curs 80-81, 91 infants escolaritzats, un 81-82 es redueix a 87, el 82-83, són 85 i finalment el curs 83-84 es torna a 91 alumnes.

CURSOS	ALUMNES	CURSOS	ALUMNES
76-77.....	53	80-81.....	91
77-78.....	55	81-82.....	87
78-79.....	62	82-83.....	85
79-80.....	81	83-84.....	91

Document extret de l'arxiu municipal, de l'informe sobre l'estat actual de l'escola de Calldetenes. Annex 1.1.25.

L'edifici escolar només admetia una capacitat de 91 alumnes i no hi havia espai per més. Durant 2 anys, l'escola va omplir el màxim d'infants. Tot i això, era un problema per al poble ja que la població infantil de l'època era d'aproximadament 400 nens en edat escolar (dels 0 als 13 anys). Uns 300 infants quedaven fora de les places i havien d'escolaritzar-se a Vic o altres poblacions de les rodalies. L'escola només ofereix suplir el 22.75% oferint 91 places. Es tractava d'un problema per al poble ja que comportava moltes queixes.

Les instal·lacions de l'escola no eren suficients, encara que eren molt millors que les que hi havia hagut als diferents locals. Pel que fa al professorat, inicialment hi havia dues places, una coberta per un professor definitiu i l'altra per diferents professors interins. Les instal·lacions i la manca de professorat va fer que hi hagués una baixa escolarització. No és fins que s'amplia l'edifici que augmenten les places.

L'edifici escolar consta, tal i com ens mostra l'informe, de les següents zones d'ensenyament:

- Un menjador escolar habilitat com a aula de Parvulari. Feia un total de 72 m².
- Una aula per als alumnes de 1r i 2n.
- Una aula de 50.75 m² que es dividia amb dues: una per al 3r i 4t nivell i una per a 7è i 8è.
- Un pati cobert habilitat com a aula de 5è i 6è.
- Dos passadissos per a penja-robes.
- Cinc serveis de WC per a EGB i tres per a Parvulari.
- Àrea d'esbarjo.

A tot això, hi seguia havent una limitació d'espai ja que hi mancava:

- Un laboratori.
- Una biblioteca.
- Un menjador adequat i específic per a la seva funció.
- Gimnàs.
- Sala de professors.
- Despatxos (Rebre visites, direcció, secretaria, arxiu, etc.)

L'escola tenia un total de 206 m² aproximadament i entre 91 alumnes, corresponien 2.26 m² per alumne.

A partir d'aquest moment, i amb l'elaboració de l'informe, es demana cobrir les necessitats del poble i la remodelació de l'edifici.

L'any 1984, dins l'Ajuntament, es presenta l'expedient de sol·licitud de la programació d'obres a Serveis Territorials. Consta de diversos documents que acrediten que es compleixen les normes establertes.

S'exposa el següent:

- Documents que acrediten la titularitat dels terrenys a favor de l'Ajuntament.
- Certificat del Metge Titular acreditant que el terreny reuneix les condicions higiènic-sanitàries adequades.
- Cèdula de qualificació urbanística: especifica que està aprovada i adaptada inicialment. Encara que l'estat d'urbanització indica que falten voreres i pavimentar.
- Informe de l'arquitecte municipal.
- Fotografia àrea del solar.
- Plànols.

Document extret de l'arxiu municipal de l'any 84.
Annex 1.1.26.

El curs 84-85 va ser un any important dins l'Associació de Pares. El 4 de gener del 84 es va portar a terme una consulta popular amb la recollida de firmes on es demanava si volien que es fes una nova escola. La consulta es va portar a terme entre tres municipis ja que l'escola es trobava entre tres termes municipals. La distància aproximada que es va tenir en compte va ser d'1 quilòmetre i mig entorn la zona escolar. Es va preguntar a un total de 254 famílies: 180 de Calldetenes, 18 de Vic, 49 de Sta. Eugènia i 7 abstencions. El resultat obtingut demanava que es fes amb el màxim d'urgència la nova escola, un servei necessari per el poble.

Un any més tard, començarien els tràmits per a l'inici de les obres que s'allargarien fins al 1988. L'escola entra dins el pla RAM (Reforma, Ampliació i Millora) ja que l'estructura del centre no complia la normativa del pla.

El solar proposat per a la construcció de l'escola va presentar problemes: la topografia del terreny va fer augmentar el cost del projecte. La Generalitat no n'assumia els costos i va ser el propi Ajuntament que se'n va haver de fer càrrec. En concret, es va acondicionar el terreny del pati.

L'any 86 és un any important pel que fa a esdeveniments dins l'escola. El novembre d'aquest mateix any es presenta un estudi per a valorar la situació escolar. Es valoren diferents aspectes: dades de la població, l'evolució d'aquesta, dades d'ocupació, el nombre d'infants censats al municipi durant 15 anys, un plànol de la població (ubicació de l'escola) i el nombre d'aules totals en funcionament.

Tot i presentar l'estudi, les obres seguien sense avançar davant les repetides negatives de la Generalitat per a iniciar-les. Els pares estaven descontents amb l'escola ja que hi havia tres locals diferents dins el terreny. Davant d'aquesta situació, des de l'Associació de Pares es va demanar a l'Ajuntament que a partir del proper curs (1986-87) no cedís els locals llogats utilitzats com a aules si la Generalitat no es comprometia davant un document escrit a tenir edificada l'escola, apunt per a la seva utilització el curs 1987-88, la primera fase d'aquesta: 4 aules d'EGB, una de parvulari i un mòdul de serveis. L'Associació de Pares va organitzar una recollida de firmes dels pares dels alumnes de l'escola. Es pot veure als documents de l'anex 1.1.29. Van signar la petició el 96% dels pares dels alumnes de l'escola.

Durant el curs 1986-87, concretament el trimestre del gener fins al novembre del 87, l'escola produeix unes despeses que ascendeixen a 1.865.248 pessetes (POSAR EUROS). Es destinen una part dels diners a comprar diferents materials per a l'escola, per exemple: armaris amb portes de vidre, cadires plegables, una taula de director i una butaca, diferents taules de professors i taulers de suro.

Entre altres despeses també hi ha reparacions, l'enllumenat, estufes, renovacions varies com poden ser els extintors, gas-oil, llibres, llauneria, o material per la farmaciola. També es va destinar a arreglar la classe de música i el gimnàs. Es pot veure la factura de les despeses detallada a la fotografia de la dreta.

<u>DESPESES DE LES ESCOLES DES DEL GENER FINS NOVEMBRE DE 1987</u>	
LLOGUERS.....	276.708 pts
VARIES REPARACIONS I MATERIALS (part.222.3)....	93.719 "
NETEJA.....	278.050 "
MATERIAL DE NETEJA.....	32.941 "
ENLLUMENAT.....	152.207 "
ESTUFES.....	71.625 "
GAS-OIL CALEFACCIO.....	82.285 "
CLASSE MUSICA.....	56.000 "
CLASSE GIMNAS.....	78.000 "
REPARACIONS TEULADA I AIXETES.....	5.568 "
" DE SOLAR.....	23.724 "
" Electricues.i material (Sirena etc.)	15.000 "
" Fusteria.....	4.000 "
RENOVACIONS EXTINTORS.....	7.520 "
LLIBRES.....	38.397 "
VIDRES.....	29.906 "
ULTIM PART TANCA ESCOLES.....	446.513 "
REPAR. LLAUNERIA.....	43.385 "
MATERIAL FARMACIA.....	1.700 "
TOTAL DESPESES.....	1.737.248 ptes
HORES DEDICACIO SR CANADELL.....	110.000 "
	<u>1.847.248 ptes</u>
SUBVENCIO CORRESPONENT A ESPORTS.....	18.000 "
	1.865.248

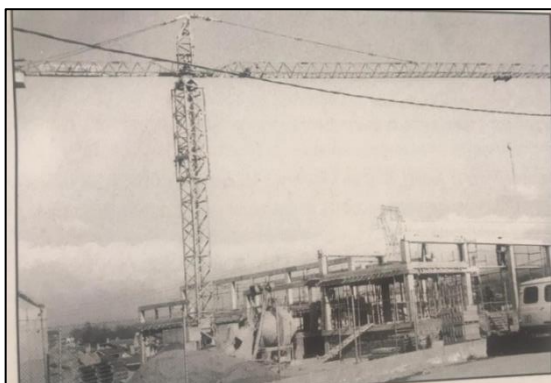
Document extret de l'arxiu municipal.
Annex 1.1.30.

El setembre d'aquell any l'escola no estava preparada per a començar amb normalitat les classes i els pares es van negar a portar als alumnes a l'escola. Eren els propis pares que van decidir fer les classes ells a la zona esportiva. Aquest fet va arribar a totes les portades del diari i fins i tot a les televisions. L'escàndol va tenir efecte ja que el setembre del 87 es va donar l'autorització per a la construcció de la nova escola a l'empresa DECA S.A. El preu total de les obres va ascendir fins a la quantitat de: 1.844.136 pessetes. El projecte es pot veure detallat a l'annex 1.1.29.1

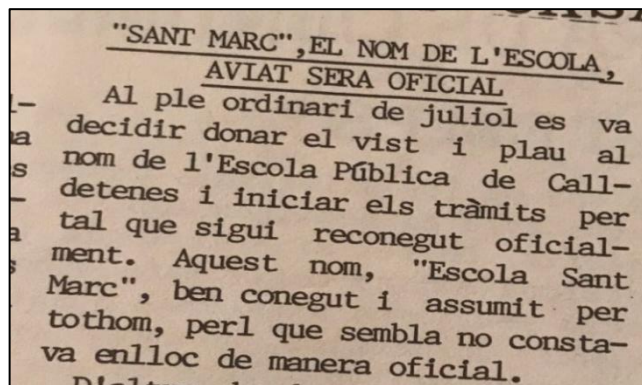
Fotografia extreta del llibre *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu* de Jordi Vilamala. (2002:213)

Després de demanar l'escola durant tants anys, després de passar cent anys entre tants canvis, males condicions, falta de mestres i d'espais, arriba una gran avançament pel poble dins l'educació, l'any 1988 s'inauguren les, tant esperades, noves instal·lacions de l'escola. Van coincidir amb la obertura del curs escolar 88-89.

Evolució de les obres. Recull de tres fotografies on es pot veure extretes del llibre *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu* de Jordi Vilamala. (2002:213)

L'any 1989 es va donar el vistiplau des de l'Ajuntament per a canviar el nom de l'escola de manera oficial. L'escola portava el nom de "Escola Pública de Calldetenes" i va passar a dir-se "Escola Sant Marc". Tal i com ens explica la revista *Espiga*, tothom coneixia l'escola per aquest nom, encara que no constava enlloc de manera oficial. Com s'ha dit anteriorment, Sant Marc és l'ermita del poble i és coneguda per a tothom.

Fotografia extreta de la revista *Espiga*.

3.5 Sant Marc

La tan esperada nova escola va ser estrenada per els més grans. L'edifici antic va ser aprofitat per a les aules de parvulari i les de primer i segon d'EGB, tal i com estava estructurat el sistema educatiu en aquell temps.

A la dècada dels anys 90 l'escola va anar patint transformacions per a oferir millors condicions en l'escolarització. El poble anava creixent, cal recordar que la dècada dels 90 el poble va patir un creixement de població molt elevat i l'escola en va patir les conseqüències.

El 25 de juny de l'any 90 l'escola pateix un robatori, presentat davant el jutjat de primera instància i instrucció de guàrdia de Vic. La denúncia, que es pot veure a l'annex 1.1.33, explica que els autors, desconeguts, van entrar a l'escola entre les vuit del vespre i les nou del matí per una porta que comunica el jardí amb l'interior i van robar diversos objectes com l'ordinador, la impressora o el *vídeo-cassette*. També van fer destrosses a una de les portes del primer pis. Els danys van ocasionar un cost de 204.000 pessetes.

Aquest mateix any s'incorpora el primer mestre a l'escola. També des de l'escola es comença a participar a la revista *Espiga*. Els alumnes col·laboren escrivint ells mateixos el que es fa a l'escola: activitats dels propis infants, excursions i colònies, projectes, enquestes al poble, etc. Es desconeixen els motius però des del 95 fins a l'any 2001 l'escola deixa de participar-hi. Després d'aquesta pausa, l'escola hi torna a participar, encara que no són els alumnes que en redacten el contingut sinó que són les pròpies mestres les que ho fan. Expliquen algun tema rellevant concret i el desenvolupen.

L'any 91 es produeix el canvi en el sistema educatiu, passant dels 8 cursos d'EGB, 1r, 2n i 3r de BUP i després COU, a l'actual: sis cursos d'Educació Infantil (0-6 anys) 6 de Primària (6-12 anys), i 4 d'Educació Secundària Obligatòria (12-16 anys).

Es pot veure de forma detallada a continuació. No és fins l'any 97 que a l'escola es fa el darrer vuitè. Els canvis van ser progressius.

Anys	LGE (1970)	LOGSE (1990)
De 0 als 5 anys	Ensenyament maternal	Educació infantil: 2 cicles
Dels 6 als 11 anys	EGB: cicle inicial cicle mitjà el 6è curs	Educació primària: 3 cicles
Dels 12 als 15 anys	"Segona etapa" 6è Setè i vuitè cursos d'EGB 1r i 2n Batxillerat / FP I	ESO: 4 cursos
Dels 16 als 18 anys	·3r Batxillerat / FP II ·COU / FP II ·Universitat	1r i 2n de Batxillerat/ FP grau mitjà Universitat / FP grau superior

El setembre de l'any 96 es produeixen canvis a l'escola. Com s'ha dit anteriorment durant la dècada dels 90 el creixement vegetatiu del poble va augmentar, sobretot des del 95 fins a l'any 2000. L'escola es va quedar petita, a la majoria de cursos ja tots tenien 20 o més alumnes i feien totalment insuficients els espais. L'Ajuntament va subvencionar les obres per a poder adaptar l'escola per a tenir dues aules més. En total hi havia 3 aules d'Educació Infantil, i 4 de l'edifici nou que van passar a ser 6 ja que se'n van partir dues. També hi havia gimnàs i una aula polivalent que s'utilitzava de menjador. Per al nou curs, l'any 97, s'amplien les aules posant dues cargoles, encara que es tregui un espai del pati. També es van arreglar petits desperfectes, tal i com explica l'Espiga, com ara la reparació de goteres i la possibilitat d'arreglar la teulada, molt sorollosa amb la pluja, freda i molt alta.

L'escola és un espai de canvis, millores, de creixement continu, i fins l'actualitat, on l'escola encara segueix sent petita. Compta amb dues línies per curs i s'aprofiten espais polivalents com la biblioteca com a aula.

Al llarg dels anys s'han seguit respectant les tradicions del poble i fent homenatge a l'ermita de Sant Marc, en honor al nom que porta. Per exemple, per el dijous llarder o dijous gras es fa una pujada a l'ermita on es celebra el tradicional berenar. També des de l'escola es participa a totes les activitats que organitza el poble com per exemple el concurs literari, el cros escolar, etc.

Actualment a l'escola hi trobem encara l'espai que es va construir l'any 88. Les rajoles i les columnes segueixen sent les mateixes. Les ampliacions que ha patit l'escola han augmentat al voltant d'aquesta. A la següent fotografia es pot veure com el canvi de rajola és evident. La rajola negra és de les reformes posteriors.

Font: pròpia.

Calldetenes, després de més de 100 anys de diverses lluites i canvis constants ha pogut oferir al poble un ensenyament digne i de qualitat. Tot això és gràcies a tots els mestres i les mestres que han passat per les escoles, tots els infants que n'han set protagonistes i totes les famílies que han lluitat per aconseguir una escola amb les condicions que tothom es mereix. La cronologia no acaba aquí, queden moltes pàgines per omplir amb la història d'una escola que continua creixent dia a dia.

4. Conclusions

A l'inici del present Treball Final de Grau em vaig marcar poder escriure sobre la història de l'escola de Calldetenes i després de realitzar una recerca, puc afirmar que s'ha pogut portar a terme.

A partir de la recerca que s'ha fet utilitzant diferents metodologies s'ha pogut portar a terme una ordenació cronològica de la història de l'escolarització del poble. La part pràctica del treball, poder crear una cronologia pròpia, ordenada on es poden veure els canvis que hi ha hagut al llarg dels anys m'ha ajudat a tenir una perspectiva de la història, les idees clau d'aquesta. Gràcies a la cronologia s'ha pogut escriure la història, redactar-la des dels seus inicis i poder entrar més a fons al poble, del que em sento habitant i de l'escola on he viscut part de la meua vida.

En relació als objectius plantejats com es pot veure a la introducció del treball, puc dir que, de manera general, tots s'han assolit satisfactòriament. L'objectiu principal era realitzar l'evolució de l'educació de l'escola de Calldetenes, des de la seva creació, on va començar fins l'actualitat parlant d'espais, mestres i la pedagogia. Si entrem més a fons, es pot dir que al principi es va enfocar el treball parlant d'una sola escola ja que es creia que sempre havia set una mateixa i a mesura que la recerca avançava es va descobrir que al poble hi havia hagut diferents escoles: l'escola de nens, la de nenes i posteriorment, la mixta. A partir d'això, no es parla d'escola, sinó d'escolarització en termes generals.

Un cop s'ha fet la recerca s'han pogut veure diferents aspectes.

- Als documents legals, extrets de l'Ajuntament, no apareix informació des del 1921 fins al 1979. Tots els documents escrits que trobem es remunten des de l'any 1884 fins al 1921. Durant la Guerra Civil Espanyola i la posterior dictadura no apareix cap document legal i no és fins al 1979 que tornen a aparèixer documents escrits.
- La majoria del fons documentals de l'arxiu municipal del poble que s'han trobat parlen més de l'escola dels nens que la de les nenes. La importància de l'home durant l'època fa que hi hagi una evidència en que es parlés més dels nens que de les nenes.
- S'ha pogut veure que l'escola amb el pas dels anys s'ha convertit en un aspecte important per el poble. L'augment dels alumnes és evident amb els diferents canvis, evidentment cap a millor, que ha anat adoptant l'escola.

- Als inicis l'escolarització dels infants no era important i l'escola era un local descuidat i insalubre. Amb el pas dels anys això ha anat canviant i anar a l'escola s'ha convertit en un dret per a tots els infants.
- La informació que s'ha trobat al llibre *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu* de Jordi Vilamala Salvans, és semblant des dels inicis de les escoles fins a la obertura de les escoles nacionals. A partir del finals dels anys 70 s'ha trobat molta més informació de l'escola que la que es pot trobar al llibre.

Després de realitzar el treball i tenir una visió amb perspectiva de la feina realitzada puc dir que m'hauria agradat realitzar més entrevistes per a poder tenir una visió encara més concreta de la història, sobretot des de la dècada dels anys 70 fins l'actualitat. M'hauria agradat poder contrastar la informació entrevistant gent del poble que ho va viure d'una manera, la directora de l'escola, l'alcalde del poble de l'època o el president de l'Associació de Pares en el moment de la seva creació. Degut a la temporització i a dedicar part del temps a realitzar la cronologia utilitzant els documents escrits, la part de les entrevistes no es va poder aprofundir.

Per altra banda m'hauria agradat poder resoldre petits dubtes que m'han anat sortint mentre portava a terme la redacció de la història de l'escola i poder esbrinar les controvèrsies que han anat sortint.

M'agradaria fer un retorn del treball a l'Ajuntament del poble i a l'escola ja que crec que és interessant per el poble poder tenir per escrit i complementat amb imatges la història de l'escola. Pel que fa a l'escola també és interessant poder tenir la història per si mai vol ser explicada o llegida pels mestres. També com a suggestió proposo tenir la cronologia penjada en algun lloc de l'escola per a veure de manera clara, ràpida i senzilla la història de l'escola. Si es vol aprofundir en la història, sempre es pot recórrer a la part escrita.

Finalment dir que poder escriure la història de l'escolarització del poble m'ha ajudat a entendre una part de Calldetenes que desconeixia, ajudar a entendre tot el que ha passat per a arribar a tenir una escola amb condicions. Quan ets un infant només vius l'escola del moment i gràcies a poder realitzar el treball he valorat les instal·lacions que he gaudit i el que ha lluitat el poble per a aconseguir una escolarització amb condicions. També m'ha ajudat a valorar la importància de posar nom a la història, a valorar-la.

Posar paraules a les experiències de la gent gran m'ha semblat una experiència molt enriquidora ja que són aspectes que si no es deixen per escrit s'aniran perdent i realment és trist que s'oblidin vivències que ens poden ajudar a tots a entendre i a valorar el que tenim.

La història de l'escolarització a Calldetenes no acaba aquí, cada curs que avança és un capítol més que s'escriu. Aquest treball, per tan, no és un punt i final. Espero que en un futur es puguin omplir moltes pàgines explicant la història de la nostra escola, sense oblidar tot el que s'ha lluitat per arribar a ser on som.

5. Bibliografia

Ajuntament de Barcelona. (2001). *L'escola Patronat Domènech. Cent anys d'història*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Calldetenes (2019). (n.d.). Consultat 10 desembre 2019, des de <https://www.calldetenes.cat/>

Aracil, R., Segura, A. (Coords.) (2006). *Educació, municipis i república*. Barcelona: Centre d'Estudis Històrics Internacionals.

Arxiu Nacional de Catalunya. (n.d.). *Les fonts de la història: les fonts primàries i les fonts secundàries*. Consultat 6 maig 2019, des de http://dipdig.cultura.gencat.cat/anc/ancaula/Fonts_1/Suport1.pdf

Batalloso Navas, J.M. (2006). *La educación como responsabilidad social. Bases para un nuevo paradigma educativo*. Editorial San Marcos. Lima (Perú).

Boletín Oficial del Estado. Ministeri d'Educació. (2010). *Disposicions general*. Consultat 5 febrer 2019, des de https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2010/03/12/pdfs/BOE-A-2010-4132-C.pdf

Brosed, C., Carol, J., Erra, M., Espelt, J., Roquer, J., Vila, Ll. (1995). *Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960)*. Calldetenes: Gràfiques Diac.

Collelldemont, E. (Coords.), Casanovas, J., Carillo, I., Comas, F., Gómez, A., Grosvenor, I., Howards, J., Padrós, N., Prat, P., Sambola, R., Tort, A. (2014). *Investigar la Història de l'Educació amb Imatge*. Vic: Eumo.

Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans. Consultat 1 maig 2017, des de <http://dlc.iec.cat/>

Diputació de Barcelona. Xarxa de municipis. (2007). *Inventari Patrimoni Cultural de Calldetenes. Memòria tècnica*. Consultat 14 març 2019, des de <http://patrimonicultural.diba.cat/uploads/08037/memoria.pdf>

Enciclopèdia Catalana (2019). *Calldetenes*. Consultat 15 desembre 2019, des de <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0013606.xml>

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. (n.d.) Consultat 8 febrer 2019, des de <http://www.icgc.cat/>

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. (1914). Mapa planimètric de Calldetenes: *Escala 1:25.000* [Mapa]. Calldetenes: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

Les fonts documentals. (n.d.) Consultat 2 maig 2019, des de http://www.ub.edu/contrataedium/recursos/llocs_informacio/xarxa/iframes/f_documentals.htm

Rodríguez, J.C. (2016). *Entengui en 4 minuts l'afer de la Font d'en Titus*. Consultat 24 març 2019, des de http://www.vilatorta.cat/media/repository/ajuntament/1008161038_articleel9nouentenguien4minutslaferdelafontdentitus.pdf

Vilamala, J. (2002). *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu*. Calldetenes: El Mèdol.